

Kosmorama Essay

Peter Schepelern

Da den kolde krig mellem USA og Sovjetunionen tog sin begyndelse, indledte man i USA ret hurtigt undersøgelser, der skulle afsløre eventuelle ideologiske modstandere inden for USA's egne grænser. Man havde mere eller mindre officielt ændret holdning til Roosevelts New Deal-politik i 30'erne og til alliancen med Stalin i kampen mod Hitlers fascisme. Nervøsiteten for kommunistisk indflydelse og »infiltration« bredte sig, uden at det egentligt kunne begrundes særligt i indenrigspolitiske forhold (mens der nok for Europas vedkommende kunne være grund til bekymring). En vis Joseph McCarthy blev senator i 1946, og man fik atter pustet liv i en hendøende komité, som Kongressen havde nedsat i 1938 med det formål at undersøge

1. the extent, character and objects of Un-American propaganda activities in the United States.
2. the diffusion within the United States of subversive and Un-American propaganda that is intigated from foreign countries or of a do-

mestic origin and attacks the principle of the form of government as guaranteed by our Constitution.

3. all other questions in relation thereto that would aid Congress in any necessary remedial legislation.

Komiteen, der var på syv medlemmer, hed House Committee on Un-American Activities (HUAC) og fik betydelig indflydelse på amerikansk films historie. Faktisk havde et medlem af komiteen allerede i 1939 påtalt, at nogle filmstjerner – deriblandt barnestjernen Shirley Temple – havde støttet verdenskommunismen ved at underskrive en fødselsdagshilsen til et fransk kommunistisk tidsskrift, og i 1940 hævdede et vidne, en tidligere kommunist, at Hollywood var en rede for amerikanske kommunister og navngav 42 filmfolk, som han anså for at være nuværende eller forhenværende kommunister eller såkaldte »fellow travellers« (dvs. sympatisører). Blandt de navngivne var James Cagney, Humphrey Bogart og Fredric

Hollywoods sorte lister

March. Cagney blev afhørt af komiteen, som ikke fandt grundlag for at følge sagen op.

Efter at have været ret uvirksom under krigen, sammentrådte komiteen igen i 1947 med nye medlemmer (et af dem hed Richard M. Nixon) og med nye, mere præcise direktiver. Punkt 5 i de nye formålsparagraffer lød: »Investigation of Communist influences in Hollywood«.

Blandt de første, der blev afhørt i 1947, havde været søskendegruppen Eisler, der var kommet til USA i 30'erne på flugt fra Hitler-Tyskland. Søsteren Ruth Fischer, som havde distanceret sig fra kommunismen, redegjorde for sine brødre Gerhart og Hanns Eislers kommunistiske aktiviteter. Om Hanns Eisler, der samarbejdede med Bertolt Brecht og siden blev DDRs nationalkomponist, sagde hun: »He is a composer of films and he is a Communist in a philosophical sense«, hvorefter et komité-medlem eftertænksomt spurgte: »Did you say films?«

Komiteens formand, J. Parnell Thomas, foretog indledende undersøgelser og afhøringer i Hollywood og redegjorde derpå i en rapport for, at man i Hollywood havde produceret adskillige pro-kommunistiske film samt at kommunister havde hindret produktionen af mange pro-amerikanske film. Han ønskede derfor at starte en offentlig forhørsrække for at få dokumentation for

1. that Communists had infiltrated the motion picture industry and that important jobs were held by card-carrying party members. In particular it would be shown that many prominent script-writers were Communists, and that the Screen Writers Guild had been dominated by Communists.
2. that Communists had succeeded in introducing actual subversive propaganda into motion pictures.
3. that the White House had brought improper pressure to bear upon the industry to produce pro-Soviet films.

THE HOLLYWOOD TEN

Forhørene begyndte i Washington den 18. oktober 1947 og 45 vidner var indkaldt. Panikken begyndte at brede sig i Hollywood, men Eric Johnston, chef for »Motion Picture

Association of America«, udtalte beroligende, at »as long as I live I will never be a party to anything as Un-American as a blacklist«. Godt en måned senere var han med til at oprette den første sorte liste, der omfattede 10 personer.

De første vidner, producenterne Jack Warner og Louis B. Mayer, afviste blankt, at de Sovjet-venlige film, de havde produceret under krigen – »Song of Russia« og »Mission to Moscow« – skulle være blevet til under pres fra Det hvide Hus, samt at filmene indeholdt kommunistisk propaganda, og kunne modsat henvise til klart anti-kommunistiske film, som de også havde produceret, »Ninotchka« og »Comrade X«.

Til gengæld angav de navnene på en række forfattere, som de nok mente at vide var kommunister, nemlig Alvah Bessie, Gordon Kahn, Ring Lardner jr., John Howard Lawson, Albert Maltz, Dalton Trumbo, Lester Cole og Donald Ogden Steward. Man fortsatte afhøringerne af de såkaldt »venlige« vidner, dvs. vidner, der på forhånd var indstillet på at samarbejde med komiteen og som ikke mistænkte for at nære kommunistiske sympatier. Det var bl. a. forfatterinden Ayn Rand (der var ledende kraft i den højkonservative »Motion Picture Alliance for the Preservation of American Ideals« og som, skønt russisk født, havde vist sig at være *plus royale que le roi*, når det drejede sig om amerikansk chauvinisme), instruktøren Sam Wood (som nævnte navne på folk, han formodede var kommunister), skuespilleren Robert Taylor (som også nævnte navne) og instruktøren Leo McCarey, skuespillerne Adolphe Menjou og Gary Cooper (som ikke nævnte nogen, men forsikrede komiteen om deres uforbeholdne anti-kommunisme). Da Cooper til slut blev spurgt om han syntes, det kommunistiske parti burde forbydes, sagde han: »I think it would be a good idea, although I have never read Karl Marx and I don't know the basis of Communism, beyond what I have picked up from hearsay. From what I hear, I don't like it because it isn't on the level. So I couldn't possibly answer that question.«

Men kuppet var afhøringerne af de »uvenlige« vidner. 19 var indkaldt, men kun 11 blev faktisk afhørt. De

ikke-afhørte var Gordon Kahn, Richard Collins, Howard Koch, Larry Parks, Irving Pichel, Robert Rossen, Waldo Salt og Lewis Milestone (eller Charles Chaplin). Flere af dem blev afhørt i de kommende år. I 1947 standsede man, uvist af hvilken grund, med afhøringen den 30.10. af det elvte uvenlige vidne, Bertolt Brecht, som jo kun havde en overmåde svag tilknytning til filmindustrien (han havde solgt manuskriptet til »Hangmen Also Die« til et Hollywood-selskab). Men forinden havde man afhørt 10 filmfolk, som skulle gå over i historien som »The Hollywood Ten«. Det var manuskriptforfatterne John Howard Lawson, Dalton Trumbo, Albert Maltz, Alvah Bessie, Samuel Ornitz, Herbert Biberman, Ring Lardner jr., Lester Cole, produceren Adrian Scott og instruktøren Edward Dmytryk. Komiteen havde foretaget forhåndsundersøgelser og hævdede at have beviser for, at disse 10 alle var kommunister, men beviserne blev ikke forelagt dem, for det var jo ikke en retssag imod dem, men blot en »undersøgelse«, hvor de var indkaldt som – ganske vist temmelig genstridige – vidner! De havde derfor et vidnes forpligtelser, men ikke en sigtets rettigheder. Der blev stillet dem alle to spørgsmål: Are you a member of the Screen Writers Guild? Are you or have you been a member of the Communist Party?

Stillet over for det andet, prekære spørgsmål, var der tre ting at gøre: enten kunne vidnet simpelthen besvare spørgsmålet, eller vidnet kunne henvise til den amerikanske forfatnings femte *amendment* (de ti første *amendments* udgør den såkaldte »Bill of Rights«, der blev vedtaget i 1791), hvori det siges, at en borger ikke »shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself«, eller vidnet kunne endelig helt undlade at samarbejde – dvs. nægte at besvare spørgsmålet *uden* henvisning til femte *amendment* og følgelig risikere at blive dømt for »contempt«. Alle de senere uvenlige vidner, som ikke havde lyst til at optræde som angivere, henviste til femte *amendment*, kun de 10 indtog den heroiske holdning, at de hverken ville besvare spørgsmålene – fordi de anså dem for at være i strid med forfatningens første *amendments* garanti for ytrings- og meningsfrihed – eller ville nægte at udtale sig i henhold til en paragraf, hvorved de indirekte tilkendegav, at de anerkendte komiteens

lovlighed og at deres vidneudsagn ville kriminalisere dem selv.

Afhøringerne af de 10 forløb – mere eller mindre dramatisk – som en duel mellem velformuleret, sarkastisk vid og officiel politikert-stupiditet, en duel som dumheden kun vandt ved magt-anvendelse (afbrydelse af vidnet, fjernelse af vidnet fra podiet med magt osv.). Vidnerne prøvede alle at få lov til at oplæse et *statement*, hvori de redegjorde for deres synspunkter, men i alle tilfælde – undtagen Albert Maltz' – blev det nægtet dem. Man ønskede kun Ja og Nej. Da et af komité-medlemmerne, Mr. Stripling (som Alvah Bessie kom til at kalde Mr. Quisling), irriteret bad Trumbo om kun at besvare spørgsmålene med »yes« eller »no«, replacerede Trumbo: »I understand, Mr. Stripling. However, your job is to ask questions and mine is to answer them. I shall answer »yes« or »no«, if I please to answer. I shall answer in my own words. Very many questions can be answered »yes« or »no« only by a moron or a slave.« Og komitéformanden gav ham modstræbende medhold.

Men selv om de 10 forsvarede sig – især Lawson, Bessie og Trumbo svarede igen med en blændende opvisning af logik, slagfærdighed, ironi, veltalenhed, lidenskab og sarkasme – var sagen på forhånd tabt. Der var tale om et nøje planlagt ulovligt overgreb mod borgere, der naturligvis ikke havde store chancer for at få ret, når det var staten selv, der brød sine egne love. Da Bessie blev spurgt, om han var kommunist, henviste han til, at »general Eisenhower himself has refused to reveal his political affiliations, and what is good enough for general Eisenhower is good enough for me.« Lawson erklærede i sit *statement*: »For at week this Committee has conducted an illegal and indecent trial of American citizens, whom the Committee has selected to be publicly pilloried and smeared«, og fastslog, at det ikke var ham, der var under anklage, men komiteen, der var under anklage for hele det amerikanske folk.

Kongressen, som blev forelagt de mildest talt uoverbevisende »beviser« for kommunistisk infiltration i filmindustrien, vedtog, at de 10 skulle tiltales for foragt for komiteen, og de blev dømt til et års (for tos vedkommende dog kun seks måneders)

fængsel og 1000 dollars i bøde. Afhøringerne foregik med stor pressekædning og blev radiotransmitteret til hele landet og skaffede derved komiteen den publicity, den ønskede.

DE SORTE LISTER

Efter »afsløringen« af de 10, udtalte komité-formanden, at »the industry should set about immediately to clean its own house and not wait for the public opinion to force it to do so«. Og den 24.11. 1947 udsendte de samlede Hollywood-bosser, efter et top-møde, den såkaldte Waldorf-declaration, hvori de bekendtgjorde, at de 10 var afskediget og ikke ville blive taget i arbejde igen, før de havde svoret, at de ikke (længere) var kommunister. »We will not knowingly employ a Communist«, hed det, og dermed begyndte de sorte listers tid.

Da Washington-afhøringerne var under forberedelse havde en stor gruppe filmfolk – der bl. a. omfattede William Wyler, John Huston, Humphrey Bogart, Lauren Bacall, Danny Kaye, Frank Sinatra, Judy Garland, Gene Kelly, Sterling Hayden og Fredric March – dannet den apolitiske »Committee for the First Amendment« i protest mod krænkelsen af borgerrettighederne, men den opløstes hurtigt i en atmosfære af frygt og almindelig forvirring over sagernes udfald. Nu blev loyalitetserklæringer i massevis underskrevet af folk, der ikke skulle have noget i klemme, politiske tilhørsforhold blev undersøgt i det skjulte og ført i kartotek. Blacklistningen, som var ulovlig og derfor hemmelig, trådte i funktion. En lang række skuespillere havde travlt med at tage afstand fra de 10, og »Motion Picture Alliance for the Preservation of American Ideals« – der bl. a. talte John Wayne, Hedda Hopper, Ward Bond, Gary Cooper, John Ford, Clark Gable, Leo McCarey, Robert Taylor og Adolphe Menjou – havde kronede dage. Alliancens præsident, Roy M. Brewer, fik i marts 1951 forhørene genoptaget.

Året før var senator McCarthy begyndt på sin ejendommelige, psykologiske kommunistjagt ved offentligt at erklære, at han var i besiddelse af en liste med over 200 navne på kommunistiske partimedlemmer, der var ansat i Udenrigsministeriet. Han røbede aldrig et eneste navn, endside fremlagde et bevis, men systemet vir-

kede alligevel, og i en atmosfære af gensidig mistro og frygt måtte flere personer forlade deres stillinger på grund af aldrig verificerede insinuationer. McCarthy kaldte Roosevelt- og Truman-årene for »20 years of treason« og blev formand for »Permanent Subcommittee on Investigation«, som i 1954 for åben TV-skærm søgte at optræve en påstået kommunist-sammensværgelse på en militærbase. Intet kom frem, og McCarthy fik en næse af sine kolleger for »conduct contrary to senate traditions« og forlod det politiske liv. Han døde i 1957.

Med genoptagelsen af Hollywood-forhørene i 1951 blev 90 personer indkaldt som vidner. En del – som Howard da Silva, Will Geer, Michael Wilson, Zero Mostel og Paul Jarrico – nægtede at udtale sig under henvisning til femte *amendment* og blev naturligvis blacklistede, en række andre – deriblandt Dmytryk (som havde afsonet sin straf, men ønskede at genoptage sin instruktør-karriere for enhver pris), Elia Kazan, Clifford Odets, Lee J. Cobb, Richard Collins og Sterling Hayden – indrømmede deres kommunistiske fortid og angav beredvilligt navne på folk, de havde truffet i disse kredse. I alt blev 324 navne nævnt. Disse personer blev derpå indkaldt af Roy Brewer, som de måtte overbevise om deres uangribelige amerikanske loyalitet og overleve, eller blive blacklistede og stå uden arbejde. I december 1951 fremkaldte en artikel i »American Legion Magazine« et nyt fremstød, der førte til 300 nye mistænkte.

I første halvdel af 50'erne var den sorte liste på over 200 personer, hvortil kom en »grå« liste over personer, som var brugbare, men ikke helt påidelige. De sortlistede blev afskædet, fik i mange tilfælde frataget deres pas, så de ikke kunne arbejde i Europa, og måtte hutle sig igennem i andre erhverv eller – som manuskriptforfatterne (der udgjorde størsteparten af de sortlistede) – skrive under pseudonym. Og imens lavede venlige vidner som Elia Kazan og Edward Dmytryk film som »On the Waterfront« og »The Caine Mutiny«, hvor de kredsede om angiverens og kujonens roller. I Lundgren og Stenbergs afhandling om »HUAC och Hollywood« hedder det: »De som stannade i USA fick försörja sig på annat sätt. Några av de mest talangfulla författarna slussades snart

in i produktionen igen och tvingades att under pseudonym skriva manus för TV och filmbranchen. Oftast gick upp till 50% av inkomsten för dessa manus till den s.k. »clean-writer« som i förtexterna ståtade med sitt namn«. Og i Kanfers »A Journal of the Plague Years« fortälles: »Millard Lampell sent in scripts under a pseudonym. Once, when his work needed revision the producers demanded the non-existent writer's presence. They were informed that he was vacationing in France. They settled, instead, for a cheap, fast blacklisted: Millard Lampell!« Den blacklistede instruktör Abraham Polonsky fortæller: »During the blacklist period, I did possibly fifteen scripts under various names. (...) It might not be damaging to me today to name the films I worked on during this blacklist period, but I think it's up to the persons who lent their real names to this purpose to name the films, not me. There would probably not be any harm, except to them personally perhaps. I mean, it's a very difficult thing to be a writer, who's writing, and occasionally someone else writes something but your name is on it. That's the greatest sacrifice you can demand of a friend«. Og Dalton Trumbo, den betydeligste og derfor for branchen uundværligste af forfatterne, skildrer situationen således: »Og det begav sig i Hollywood, at enhver sortlistet forfatter, efter hurtigt at have beskrevet den lange parabel fra filmindustriens hjerte til et lille hus i et billigt kvarter, tog sig sammen, børstede støvet af bukserne, slikkede sine sår, så sig om efter en stak rent hvidt papir og noget til at tilsmudse det med, og begyndte at skrive. Gennem hemmelige kanaler, og ved metoder, der var så snedige, at de måske aldrig vil blive afsløret, blev det, han skrev, ekspederet afsted, indtil det en skønne dag dukkede op på en producents skrivebord, og producenten så på det og syntes godt om det, og pengesummer blev udbetalt, og forfatterens børn begyndte glade at spise. Sådan var det sorte marked«.

Blacklistningen fortsatte op gennem 50'erne. I 1953 oprettedes det såkaldte »Aware Inc.«, et hemmeligt kartotek, der under ledelse af en vis Vincent Hartnett samlede oplysninger om filmfolks politiske aktiviteter og sympatier, og, mod betaling, videregav dem til selskaberne. I 1956 udsendte forfatteren John Cogley et tobinds værk, »Report on Blacklisting«.

Det var en skarp gennemgang af hele forløbet. I et appendiks redegjordes for de juridiske aspekter ved blacklisting, og Dorothy B. Jones havde foretaget en videnskabelig analyse af »Communism and the Movies«, hvor det bl. a. blev konstateret, at ingen af de 159 film, som de 10 havde haft andel i før forhørene i 1947 havde indeholdt den ringeste kommunist-propaganda, og hun hældede til den anskuelse, at »the attack made by the House Committee on Un-American Activities was the result of a fear that motion pictures – the most popular medium of our time – were beginning to devote themselves seriously to an exploration of some of the social, economic and political problems of our time«. Cogleys bog fik den umiddelbare effekt, at forfatteren blev indkaldt som vidne og afkrævet det materiale med navngivne kilder, han havde anvendt som grundlag for rapporten. Han nægtede at gøre det, og destruerede materialet under trussel om retsforfølgelse. Men komiteens magt var ved at være svækket, interessen for dens virksomhed var dalende, og forhørene blandt filmfolk ophørte.

De sorte lister fungerede mere eller mindre frem til 1960. Det år stod Dalton Trumbos navn på forteksterne til Premingers »Exodus«. Forinden havde han, under pseudonymet Robert Rich, fået tilkendt en Oscar for manuskriptet til Irving Rappers »The Brave One« (1956), ligesom Michael Wilson og Carl Foreman under pseudonym havde skrevet Oscar-præmierede manuskripter til Wylers »The Friendly Persuasion« og »Bridge on the River Kwai«. Så vendte de blacklistede tilbage til forteksterne, og i de kommende år skrev Ring Lardner jr. »Cincinnati Kid« og »MASH«, Herbert Bibermans »Salt of the Earth«, som blev produceret i 1953, men forhindret fremvist blev omsider udsendt, Albert Maltz har skrevet Don Siegels »Two Mules for Sister Sara«, Abraham Polonsky har instrueret »Tell Them Willie Boy Was Here«, Waldo Salt har skrevet »Midnight Cowboy« og Dalton Trumbo har foruden at skrive en lang række manuskripter – bl. a. »Hawaii«, »The Sandpiper«, »Spartacus« og »The Fixer« – instrueret anti-krigsfilmen »Johnny Got His Gun« efter sin egen roman.

Omsider er blacklistnings-perioden blevet filmstof i sig selv. Arthur Mil-

lers allegoriske spil om heksejagten, »The Crucible« (1953), som skildrede tidens hysteri ved at fortælle om hekseprocesserne i Salem i 1762, blev filmatiseret allerede i 1957 som »Les sorcières de Salem« i en fransk-østtysk version, hvortil Jean-Paul Sartre havde skrevet manuskriptet. I de senere år, hvor film, der rekonstruerer den nære fortid, er blevet mode i Hollywood, er der kommet Sydney Pollacks »The Way We Were« (1973), hvor Barbra Streisand er en jødisk kommunist, der demonstrerer mod Hollywood-afhøringerne, men svigtes af sin karriere-bevidste forfatter-ægtemand, og nu Martin Ritts »The Front« om »cleanwriter« ens problemer. I 1975 udkom en vittig detektivroman af Andrew Bergman, »Hollywood and LeVine«, som harcelerer over 1947-afhøringerne. »There is going to be some kind of a congressional investigation«, får detektiven forklaret. »Of what? – »Communism in Hollywood. And if in fact there is an investigation you can bet it'll be the publicity circus of all time. The new congress-man from this district is a kid named Nixon-Republican, and by a beautiful coincidence he happens to be on the Un-American Activities Committee, which would be running the show. Isn't that perfect? You think a freshman congressman would mind being on the front pages every morning, asking movie stars if they know any Reds?«

McCarthy-tiden, blacklistningen og Hollywood-afhøringerne, der fik Dalton Trumbo til i retssalen at lugte røgen fra rigsdagsbranden i Berlin, er blevet historie og fortidig nok til at blive behandlet sentimentalt i nostalgis navn, og imens strammer Vesttyskland sit Berufsverbot. Røglugten breder sig igen.

Litteratur:

- Andrews, Bert: Washington Witch Hunt, New York 1948 (s. 105-129: »Hollywood in Washington«).
 Bentley, Eric (udg.): Thirty Years of Treason – Excerpt from Hearings before the House Committee on Un-American Activities 1938-1968, New York 1971.
 Bessie, Alvah: Inquisition in Eden, New York 1965.
 Cogley, John: Report on Blacklisting 1-2, New York 1956 (1972).
 Hellman, Lillian: Scoundrel Time, New York 1976.
 Kahn, Gordon: Hollywood on Trial, New York Kanfer, George: A Journal of the Plague Years, New York 1973.
 Lundgren, Lennart & Stenberg, Ulf: HUAC och Hollywood, Uppsala 1971 (stencileret universitets-afhandling; nogle afsnit trykt i Chaplin 107).
 Trumbo, Dalton: Additional Dialogue – Letters of Dalton Trumbo 1942-1962, udg. af Helen Manfull, New York 1970.
 Chaplin 107, Stockholm 1971. S. 158-175: »Häxprocessen«.
 Film Culture no. 50-51, New York 1970. Særnummer om Hollywood-processerne og blacklisting.